MACHSHEVES YECHEZKEL

מחשבה קצרה
על הדף
הרב יחזקאל הרטמן

פסכת בכורות דף לד

נגעים אצל חתן

חתן שנולד לו נגע, אין רואין את נדרו עד שיעברו שבעת ימי המשתה.

בספר מכתבי תורה להאמרי אמת (מכתב סח), מובא מה שהקשה לבנו הלב שמחה איך יתכן שאצל חתן יהיה נגע, והרי נגעים באים על חטא וחתן מכפרים לו על כל עוונותיו. אתמהה!

והשיב לו בנו ע"פ הגמ' בברכות (ה, ב) דיש נגעים שהם יסורים של אהבה, וי"ל דכאן מיירי בחתן שקיבל נגע כייסורים של אהבה.

אך האמרי אמת דחה תירוצו, כיון שגם נגע שיש לחתן **בבגדו** אין רואים, והרי נגעי בגדים אינם באים כיסורים של אהבה (והטעם בזה כתבו בהערות שם, ע"פ הרמב"ן שכתב שנגעי בתים ונגעי בגדים אינם באים אלא בדרך נס להראות לחוטא שעליו לשוב בתשובה. ומאחר ומדובר בנס, לא יעשו כן מהשמים בעבור יסורים של אהבה).

ובספר ראש גולת אריאל (ח"א עמ' שכא) מובא שהאמרי אמת עצמו יישב קושיא זו, דהלא א"א שכפרת החתן תהיה יותר במעלה מיוה"כ, ויוה"כ אינו מכפר אלא על עבירות שבין אדם למקום, בעוד שהנגעים באים גם על עבירות שבין אדם **לחבירו**.

ובספר ארץ צבי להגאון מקוז'יגלוב (ח"ב עמ' תח) יישב שכאשר מוחלים לאדם את עוונותיו הגסים והחמורים, מתעוררים עתה אצלו חטאים קלים ומעודנים כאלה שהם נחשבים לחטא רק לגבי אנשי מעלה וצדיקים, שהקב"ה מדקדק עמהם כחוט השערה, ובעטיים של חטאים חדשים אלה באים הנגעים.

דף לה

אשתו כגופו

אף הסובר שבני ביתו של אדם נאמנים להעיד שלא הטיל הוא עצמו את המום בבכור, מודה שאשתו אינה נאמנת, **דאשתו כגופו**.

בבית האוצר (מערכת א - ש כלל רז) מסתפק האם כשם שאומרים אשתו כגופו, אם ה"נ אומרים **בעלה כגופה**. ומביא ראייה מהתוס' בכתובות (ב, ב) דהאשה שדה של הבעל, ואין הבעל שדה שלה.

מאידך, באור החיים (ויקרא כ, ט) הקשה מדוע התורה מחברת את ענין מעביר בנו ובתו למולך, לענין קללת אביו ואמו. אלא שהיה מקום לפטור אב שמעביר בנו למולך, שהרי יש בבן גם חלק של האם, וכן להיפך. ע"ז מסמיכה התורה את קללת אב ואם, שהרי הבן חייב גם אם קילל רק את אביו או רק את אמו, והטעם בזה הוא "אביו ואמו קלל", פירוש, כי כשמקלל אביו מקלל גם אמו וכן להיפך. והטעם דאשתו כגופו. וממילא ה"ה בהולכה למולך, מה שעושה האב כאילו עושה גם האם ולהיפך.

הרי שהבין האוה"ח דהא דאשתו כגופו ה"ה דבעלה כגופה.

ובשם האר"י מביא הבית האוצר (ומופיע בכמה דוכתי בכתבי האר"י), שאיש נחשב **נשמה** והאישה נחשבת **גוף**, וזהו החיבור ביניהם, כחיבור נשמה וגוף. ובשם חכמי המחקר מביא (וכן הוא במהר"ל בהרבה מקומות), שהאישה היא **חומר** והאיש הוא **צורה**. ובתפארת ישראל (פל"ו) מבאר המהר"ל שדיברת לא תנאף נאמרה מיד אחרי לא תרצח, לפי שענינם אחד: רציחה היא נטילת הגוף מן האדם, וניאוף הוא נטילת האשה מבעלה, שהוא כלקיחת הגוף מן הצורה.

לפי זה טוען הבית האוצר, שרק האישה היא כגופו של האיש, אך לא להיפך. משום שהאישה היא הגוף כלפי הבעל שהוא הנשמה, אבל הבעל גוף של האשה. אמנם אין הדבר סותר לאוה"ח, שהקללה מתייחסת לשניהם, כיון ששניהם מצחברים יחד כנשמה וגוף. אך מ"מ לענין לומר "בעלה כגופה", יש טעם לחלק שאין הדבר שייך אלא מהאשה כלפי הבעל ולא להיפך, וכמשנ"ת. והדברים עתיקין וצריכים עוד עיון רב.

דף לו

מעשה דרבי יהושע ורבן גמליאל

מצינו בדף זה עובדא, שרבי יהושע פסק לרבי צדוק שכהן חבר סומכים עליו לענין מום. אך כשהגיע הדבר לפני ר"ג, אמר רבי יהושע שאין חילוק בין חבר לעם הארץ. וטען כלפיו ר"ג שהרי שמע בשמו לא כך. והעמידו על רגליו לאורך הדרשה, עד שריננו העם וכו'.

והנה בתוך דבריו אמר רבי יהושע "אם אני חי והוא מת, יכול החי להכחיש את המת, אך אם אני חי והוא חי, איך יכול החי להכחיש את החי". וקשה איך עלה על דעת רבי יהושע להכחיש את האמת. ומבאר הבן יהוידע, שבאמת רבי יהושע לא התכוין להתיר בכל חבר, אלא רק אצל רבי צדוק שהיה תנא חשוב וגדול. אלא שבבהמ"ד שאלו באופן כללי אם יש חילוק בין חבר לעם הארץ, ושפיר הכחיש רבי יהושע שעל זה לא דיבר. אלא שלא פירסם את החילוק, כדי שלא לבייש את ר"ג, ופוק חזי גודל חסידותו של רבי יהושע שלא אבה לבייש את ר"ג, למרות שהוא עצמו נתבייש מכך.

בפניני הרמ"ע מפאנו על הש"ס כתוב דבר נפלא: "מתחילה עלה על דעת רבי יהושע לחלק בין כהן חבר לעם הארץ כמו שהיה הדין בזמן שבהמ"ק קיים, כי אין כהן חבר חשוד להטיל מום בבכור בהמתו בכוונה. והוא חשב להעמיד הדין כמו בזמן הבית כי הישועה קרובה לבוא וכו', ואח"כ חזר בו כשראה בעין חכמתו את אורך הגלות המר הזה וכו'. ועל כן בחזרתו אמר מילתא בטעמא "אלמלי אני חי וכו' ", והוא מאמר מליצי כאילו הקב"ה אומר כן, והיינו שהקב"ה גואלנו ומושיענו חי וקיים לעולם, אמנם גם חטאינו והמקטרג הנעשה מהם, הנצרכים ליבטל בגלות, עודם בעולם ולא מתו וגובים את עונשנו ע"י הגלות והשעבוד. וזהו **"אלמלי אני"** גואל ישראל **"חי" "והוא"** המקטרג **"מת" "יכול אני להכחיש את המת"** ולהביא צדק עולמים. **"ועכשיו שאני חי" "והוא"** המקטרג **"חי"**, ועדיין לא עבר ובטל מן העולם, כי אין איש שם אל לבו לבטלו בתשובה הגונה, היאך תהיה הגאולה קרובה כ"כ נגד מידת הדין והמקטרג. ומטעם זה אני מודה שבזה"ז אין חילוק בין כהן חבר לע"ה,

ולא כמו בזמן הבית".

ונסיים בדבר נורא שכתוב בספר חק נתן, דאיתא בסוגיין שהציבור הפסיק את חוצפית המתורגמן. והתוס' הדגישו שחוצפית היה מעשרה הרוגי מלכות, וצ"ב מה ראו תוס' לכתוב כן. ומבאר החוק נתן, דאיתא בסוף פ"ק דקידושין (לט, ב, וכן הוא בסוף מסכת חולין) שאלישע בן אבויה יצא לתרבות רעה על שראה לשונו של חוצפית המתורגמן נגררת בפי דבר אחר, ואמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר. ולכך רמזו לן שממעשה זה מתורץ, שידוע שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, והיה לו לחוצפית לשתוק בשעה שהעמיד ר"ג את ר' יהושע על רגליו, ולא להניח את ר' יהושע באותו צער, אבל הוא המשיך עד שהציבור גער בו, ולכך נענש במידה כנגד מידה שאותו פה שהיה מפיק מרגליות היה מלחך עפר. וכמה נוראה מידת הדין שרואים כאן.

דף לז

נפשו של אדם קצה בהם

רשב"א אומר, דברים שהנפש קצה בהן יחזיר להן את הדמים, ושאין הנפש קצה בהן ינכה להם את הדמים. ואלו דברים שהנפש קצה בהן, נבילות וטריפות שקצים ורמשים, ואלו דברים שאין הנפש קצה בהן, בכורות טבלים ויין נסך, ות"ק חולק ואינו מחלק בזה.

שומעים אנו כאן, שהנפש היהודית קצה באיסורים הגם שיש בהם הנאה גופנית.

על הפסוק "לא תאכל כל תועבה" (דברים יד, ג) כתב הנצי"ב "דתועבה" הוא מה שהטבע האנושי מרחיק מצד שהוא אדם, אבל לשון "כל תועבה" משמע 'כל שתיעבתי לך', דהיינו שהנפש הישראלית ראויה לתעבו ע"י שמרגיל עצמו להתרחק ממאכל אסור עד שנפשו קצה בו ממש.

בספר שיח שרפי קודש פרשת לך לך מביא בשם הר"ר הענך מאלכסנדר, שפירש ע"פ הגמ' כאן מה שמפרש רש"י בתחילת לך לך - "להנאתך ולטובתך", דכיון שחזינן שיש הנאות שאינן נחשבות כהנאה באמת, ממילא אין די שיאמר "להנאתך", אלא צריך להוסיף "ולטובתך", שיהיה גם לטובת נשמתו.

הנה הגרעק"א מקשה כאן איך משכחת לה שהאוכל תרומה בשוגג חייב קרן וחומש, והרי לא נקרא שנהנה כלל כיון שאכל איסור, וכן קשה בכל מאכלות אסורות כחלב וכדומה, דהא לא מקרי נהנה כיון דניחא ליה יותר אם לא היה אוכלו. ומתרץ הגרעק"א דצ"ל דמ"מ שם אכילה עלה, כיון שאין המאכל בעצמו מזיקו.

ויש להוסיף, דהרמב"ם (הל' מכירה טז, יד) כתב שדוקא באיסור **דאורייתא** לא נקרא הנאה, ואילו באיסור **דרבנן** אין מנכה להם מן הדמים. ומבאר הש"ך (יו"ד קיט, כז) ע"פ הירושלמי, שרבנן לא החילו את איסוריהם על דיני ממונות. וביאר בזה הנתי"מ (חו"מ רלד, ג) שיש כאן חילוק מהותי, שהאוכל איסור דאורייתא בשוגג צריך כפרה, שכן עשה איסור, אולם באכל איסור דרבנן בשוגג, לא עשה איסור, ואינו צריך כפרה. ומבארים האחרונים (רבי אלחנן וסרמן, רבי שמעון שקאפ) שאיסור דאורייתא הוא **בהחפצא**, ואף בשוגג יש כאן איסור, אבל איסור דרבנן אינו אלא על **הגברא**, כלומר שהיא הנהגה שהנהיגו חכמים, ובשוגג לא עבד איסורא כלל.

רבי ראובן מרגליות מוסיף על כך נדבך נוסף בספרו נפש חיה (על השו"ע או"ח רפב) לענין אכילה אסורה בשבת, האם מקיים בזה עונג שבת, ומחלק שיש איסורין בעצם ויש איסורין שתלויים בדבר אחר, וכגון מה שכתב התוס' בחולין (ה, ב) דמה שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י הצדיקים, דוקא באיסור מאכל ולא באיסור שתלוי בזמן, כגון אכילה ביום הכיפורים.

והנה ידוע להקשות על דברי האריז"ל שהנזהר מחמץ בפסח לא יחטא כל השנה, וקשה דצדיק שחטא במשך השנה אף שאינו במידי דאכילה, בע"כ שנכשל בחמץ בפסח, וקשה שהרי אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים במידי דאכילה. אלא, שחמץ בפסח אינו איסור בעצם אלא מחמת הזמן, ולכן מי שנזהר בחמץ בפסח מקבל שמירה על האיסורים שאינם בעצם, אבל איסור בעצם הוא יותר גדול מאיסור חמץ בפסח, ועל זה באמת אין את ההבטחה הנ"ל.

ולבאר את המחלוקת בין ת"ק לר"ש בן אלעזר בסוגין, מבאר הנפש חיה, שנחלקו בדבר שאפשר לתקן אותו האם הוי כאיסור בעצם, או שאינו נחשב איסור משום שאפשר להפקיע את האיסור. וכעין איסור זמן שאינו חל על החפצא.

נמצינו למדים שיש כמה דרגות לענין "נפשו קצה בו". השלב הראשון הוא דבר שהגוף מואס בו, "תועבה". הדרגה הבאה החמורה, היא נבילות וטריפות, איסורי דאורייתא שחלים על המאכל **שנפשו** של אדם קצה בהם. מעל זה יש איסורי דאורייתא התלויים בזמן או שאפשר לתקן, ובזה יש מחלוקת אם נפשו של אדם קצה. ומעל זה יש איסורי **דרבנן** שאינם חלים כלל על החפץ, ולדברי הרמב"ם ע"פ הנתה"מ א"צ כפרה ולא הוי מכשול כשאכל בשוגג.

דף לח

השחור שבעין

מומי העיניים הם רק בשחור שבעין, והלבן שבעין אינו העין עצמה אלא חלב בעלמא, ולמדו כן בפסוק.

והנה המדרש (במדב"ר טו, ז) כתב: "אמר ר' חנינא אמר הקב"ה עינים שיש בך יש בתוכן לבן ושחור, ואין אתה רואה מתוך הלבן אלא מתוך השחור, ומה אם עיניך שיש בתוכן שחור ולבן אין אתה רואה אלא מתוך השחור, הקב"ה שכולו אורה הוא, צריך לאורה שלכם?"

ובחידושי הרד"ל (על המד"ר) ציין לגמ' כאן, שהלבן שבעין אינו אלא שומן בעלמא, ומסביר שלפי המבט הפשוט הרי אדרבה, הלבן שייך לאור יותר מאשר שחור (שהוא חשוך), ובע"כ שיש דבר ה' שמאיר לאישון בת עין מתוך השחור דוקא, א"כ יש כאן כעין נס, וזהו דקאמר דכ"ש שהקב"ה לא זקוק לאורך, שהרי הוא נתן לך את האורה.

בעין אליהו כתב כאן דבר עמוק, שאדם רואה דרך השחור דוקא, מפני ש**כדי לראות צריך קצת חושך**. ודוגמה לדבר, שהמביט על השמש אינו יכול לראות מאומה. והמפרשים ביארו המקרא (דניאל ב) "ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא, דהנה טבע של הדבר כשיש אור בחדר אחד ובחדר אחר אין אור, יכול הנמצא בחושך לראות לחדר שיש בו אור, אבל הנמצא באור אין יכול לראות למקום החושך, והקב"ה יודע מה בחשיכה ונהורא עמיה שרא, ר"ל אף שנהורא עמיה שרא, א"כ מן הטבע אין אדם יכול לראות ממקום האור למקום החושך, אבל הקב"ה ידע מה בחשוכא אף שנהורא עמיה שרה.

וביאור דברי המדרש הם, שכיון שהקב"ה כולו אורה, הוא אינו משתמש באור שלנו שבא מתוך החושך. כלומר אוש שלנו זקוק לחושך, אבל אצלו הוא אור גמור וא"כ אין שייך שם אור של חושך.

ונצרף לכאן מש"כ בחי' אגדות למהר"ל (נדה לא, א) על מה שאמרו חז"ל שהאם נותנת אודם ושחור שבעין, והאב נותן לובן שממנו מוח שבראש ולבן שבעין וכו', דהיינו שהאב נותן דברים שהם יותר רוחניים, והאם נותנת את החלקים הגשמיים. השחור שבעין שהוא חומרי, שהוא נצרך כדי לקבל אחיזה בעניני העוה"ז. הראות שייכת למקום של חושך, שהוא חומרי. אנו רואים דרך השחור שבעין, ששייך יותר לעוה"ז, ובא מן האם, שע"ז יש צמצום והחשכה שנצרכים כדי להבחין באור.

השיעור: 31698993 • 6463522597 • SHORTMACHSHAVA@GMAIL.COM • MACHSHEVESYECHEZKEL.COM

דף לט

שעות פוסלות בקדשים

"זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים". כלומר, שנה יכולה להסתיים באמצע היום.

בחידושי הגרי"ז הקשה דלכאו' הלשון היתה צריכה להיות "שעות **מכשירות** בקדשים", שהרי לולי דאזלינן בתר שעות, הרי כבר בתחילת היום הסתיימה השנה, ומה שהולכים בתר השעות, הוא קולא ולא חומרא.

ונראה ליישב ע"פ דברי התפארת שלמה (פרשת וירא) דהרמז בכך ששעות פוסלות בקדשים הוא על מעלת הצדיקים (שמשולים לקדשים) אשר לא יניחו מעבודתם כל היום תמיד, וכל עבודתם בכל כ"ד שעות ביום הם עוסקים רק בצרכי גבוה. וזה הפירוש בפסוק "בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך", שהשכינה ממתינה לצדיק שיקום משנתו שיחזיק את העולם, ואז היא מדברת עמו. וזהו "זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים", והמילה "זאת" מורה על השכינה, והיא אומרת ששעות פוסלות בקדשים, דהצדיק שהוא בחינת קדשים הוא קובע את השעות ומקיים את הזמן.

ויש להוסיף ע"פ דברי הנפה"ח (שער ג) ובעל התניא (שער היחוד והאמונה) שבכל רגע ורגע הקב"ה נותן חיים לעולם, אך זה דבר שאינו נראה על פני השטח, ואילו בקדשים בכל שעה ושעה יש גילוי חדש של עבודה שמגלה את כבוד ה'. העולם מחזיק מפני שבכל שעה יש עבודה של הצדיקים.

וממשיך התפא"ש שזהו שאמר הכתוב "המכסה אני מאברהם אשר אני עושה", כי בלעדי אברהם אין העולם יכול להתקיים.

ולפי"ז יש ליישב את קושיית הגרי"ז, דלולי ששעות פוסלות בקדשים, נדמה שהעולם מתקיים לבדו, אך החידוש במימרא זו מגלה שהעולם הוא בעצם "פסול" מצד עצמו, ואין לו חיות בלי עבודת הצדיקים שהם בבחינת קדשים. הקדשים מגלים ששעות הם פוסלות, כלומר שהעולם אינו עומד לעצמו, וזקוק לחיות בכל רגע.

דף מ

גלגל עינו עגול כשל אדם

בהמה שגלגל עינה דומה לשל אדם, נחשבת בעלת מום.

בספר לקט שמואל מובא פירוש נפלא בשם ה"ר העשיל מקרקא. דהנה כאשר שמואל אמר לשאול להרוג את עמלק, חזר שאול ואמר שקיים את דבר ה'. כששאל שמואל מה קול הצאן הזה אשר באזני, השיב שאול שהעם חמל על מיטב הצאן כדי לזבוח לה'. ושמואל כעס על כך והסיר את המלוכה משאול, כיון שעבר על ציווי יתברך להרוג את כל הבהמות גם כן.

ויש להבין מה עלה על דעת שאול. אלא דאיתא בבעה"ט על הפסוק "מכשפה לא תחיה", שהטעם להרוג את הבהמות של עמלקים הוא שהיו מכשפים ומתחפשים לבהמות. ובספר חסידים (סי' תתשסו) וברוקח איתא, שהיודע להפוך את עצמו לבהמה, כל גופו ישתנה, אך גלגל עינו לא יתהפך ויישאר כשל אדם. וכן הנחש שנהפך להיות דומה לבהמה, אבל נשאר עינו דומה לשל אדם כמ"ש בגמ' בנידה. (וע"ע ברוקח באורך).

מעתה נפלא, ששאול אומר לשמואל, הרי כל הטעם להרוג את הבהמות הוא שמא יש כאן אדם שהפך לבהמה, אך אם נבדוק ונראה את גלגל העין שדומה לבהמה, נוכל להוכיח שהוא בהמה ממש. וכיון שהעם הועיד את הבהמות הללו לקרבנות, בהכרח שלא היה להם גלגל עין דומה לאדם, שא"כ היו נפסלות מצד בעל מום, ושוב מוכח שאין כאן אדם שהפך עצמו לבהמה.

ונוסיף על כך, שכעת מובנת היטב הטענה על שאול, שהדבר דומה לטענה על שלמה המלך שסבר שיכול להחריג את עצמו מאיסור ריבוי נשים וסוסים, משום שאצלו לא שייך הטעם, וזו היתה טעותו. כך גם שאול עושה חשבונות בציווי שמים, ואין הדין כך, שיש לקבל את הציווי להרוג את הבהמות בכל מצב מבלי חילוק.

עכ"פ מצתינו למדים ביאור בדברי הדו"ד בין שאול לשמואל עפ"י הגמרא כאן. והדברים מפליאים.

דף פא

ושנעבדה בו עבירה

בהמה שנעבדה בה עבירה פסולה לגבי המזבח. והמקור הוא מהפסוק "מן הבהמה להוציא רובע ונרבע. מן הבקר להוציא את הנעבד. מן הצאן להוציא את המוקצה. ומן הצאן להוציא את הנוגח".

והדברים צ"ב, וכי העבירה שעשו בבהמה נתפסת בה. והרי אין לבהמה בחירה ושכר ועונש (ואמנם הזכרנו בשיעורים קודמים שרבי יוסף ענגיל דן האם יש שכר ועונש בבהמה, ועכ"פ להצד הפשוט שאין שכר ועונש, קשה).

ומצינו בזה שני מהלכים:

במי השילוח (פרשת ויקרא) מבאר שקרבן הוא כנגד האדם (ויצויין לרמב"ן ריש ויקרא שענין הקרבנות הוא שהאדם ישים אל לבו שמה שהיה ראוי לעשות בו, נעשה בבהמה. וכתב השפ"א שמקור הרמב"ן הוא בעקידת יצחק, שהאיל קרב "תחת יצחק", וכל מה שנעשה באיל הרי זה כאילו נעשה ביצחק), ויש כאן רמז כיצד מתקרב האדם להקב"ה, וכדלהלן:

להוציא את הרובע והנרבע - שיהיה אדם נקי מאיסור לא תנאף.

להוציא את הנעבד - שלא יהיה אדם בעל גאוה.

להוציא את המוקצה - שלא יהיה בצוותא עם עוברי רצונו.

להוציא את הנוגח - שלא יהיה בו שום כעס ורציחה וקפדנות.

בשם משמואל (ויקרא תרע"ג, וכע"ז בתרע"א) מביא בהקדם דברי מהרח"ו, שהקרבנות מעלים את הנשמות המגולגלות בבהמות. אכן יש נשמות שעדיין לא הגיע זמן תיקונן, מפני גודל לכלוכם (שהרי בעבירה מלבד האיסור יש גם טומאה, ואין לבוא לבהמ"ק של מעלה בטומאה), והן מתגלגלות בבהמות **שנפסלות מקרבן**:

רובע ונרבע - מי שעבר גילוי עריות. מוקצה ונעבד - מי שעבר בע"ז. נוגח - מי שעבר בשפיכות דמים.

מהאי טעמא בהמות אלה פסולות למזבח, מצד הנשמה המגולגלת בהן, שאינה ראויה להיקרב.

ומוסיף השם משמואל, שאם יש בהמה שנסקלת ע"פ שני עדים, בזה עצמו יש תיקון. אך כאן מיירי בבהמה שיש רק ע"א ואינה נסקלת, וזהו שהנשמות לא ראויות כעת לתיקון. והמגיד אמר להבית יוסף, שיש נשמות שאם יכנסו לגיהנם יישרפו מיד ולא תהיה להן תקומה, ולכן צריכות להתמהמה ולהתעכב כדי שבהמשך יוכלו להיתקן. ואותן נשמות שמתגלגלות בבהמות אלה, לא עוברות שם עבירות בזמן ההוא של הגלגול, ועם הזמן הן נתקנות. ובהמשך יתגלגלו בבהמות שראויות לקרבן, ובכך יזכו לתיקון שלם.

ודברי השם משמואל נותנים לנו הארה והבנה בכל הפסולים והמומים שבקרבנות, שהמשמעות הפנימית היא ביחס לנשמות שמגולגלות בבהמות אלה. ועוד יבואר בזה בשיעור הבא.